

Blood Diamond

Ett actiondrama med verkliga förtecken. Filmen utspelar sig under 90-talets inbördeskrig i Sierra Leone som delvis finansierades av illegal handel med diamanter. Genom filmen får vi följa en vit smugglare som guidas av en fiskare från Sierra Leone till en stor gömd diamant. I utbyte ska fiskaren få hjälp att återförenas med sin splittrade familj.

Rekommenderad för gymnasiet

EN FILMHANDLEDNING AV
PER ERICSSON

Handling

En liten by i Sierra Leone. Fiskaren Solomon promenerar med sin son Dia. De pratar i lugn och ro om framtid och skolan när deras by plötsligt invaderas av våldsamma gerillasoldater. Gerillan hugger händerna av män så att de inte ska kunna rösta men Solomon klarar sig för att gerillan istället tar honom som slav, att arbeta i en diamantruva.

En konferenslokal i Belgien. En internationell delegation diskuterar "konfliktdiamanter", diamanter som smugglats ut ur konfliktinfekterade områden. Med på mötet finns också representanter från de största diamantrgrossisterna som lovar att inte handla med sådana diamanter, så kallade bloddiamanter.

I Sierra Leone ser vi hur en vit man, Danny Archer, köper diamanter i utbyte mot vapen. Han vandrar sedan över kullarna tillsammans med några getter och deras herdar. De stoppas av soldater när de är på väg in i Liberia. Soldaterna griper Archer för smuggling.

I diamantruvan hittar Solomon en ovanligt stor diamant. Han gömmer den under fotsulan och när han går för att kissa gräver han ner stenen. Han upptäcks av gerillakaptenen men precis då anfaller militären och kaptenen skjuts. Solomon gräver ner stenen på nytt innan han blir fångatagen av militären och förd till Freetown och fängelset där även Archer sitter. Den skottskadade kaptenen ser Solomon och frågar vad han gjorde med den stora stenen. Archer fastnar för historien och ser till att hjälpa Solomon ur fängelset för att på så sätt få Solomon att ta honom till diamanterna.

I en bar möter Archer Maddie, en amerikansk kvinnlig

journalist. När Archer förstår att hon är en journalist och hon börjar fråga om "blod diamanter" så drar han förbannad därifrån. Archer åker för att träffa Coetzee. En överste som har sin egen armé med legosoldater som både säljer sina tjänster till högstbjudande. Archer är skyldig översten pengar och lovar att betala tillbaka när han får tag i den gömda diamanten.

Solomon försöker få reda på vad som har hänt hans familj men får inga svar. Vi ser hur gerillan tar hans son med sig. Vi ser sedan hur sonen tränas tillsammans med andra barn och hjärntvättas till att bli livsfarliga soldater.

Archer gör en deal med Solomon. Om han får vara med och hitta stenen så ska Archer hjälpa Solomon att hitta sin familj. Samtidigt invaderas staden av gerilla och Archer och Solomon flyr. Archers militärbakgrund och stridserfarenhet hjälper dem att överleva kaoset och det övertygar Solomon att han behöver Archer för att hitta sin familj.

Archer och Solomon tar sig ut ur staden och vid ett FN-kontrollerat läger möter de Maddie igen. Genom att vädja till henne att hjälpa Solomon att hitta sin familj och genom att ge henne lite information om diamantsmugglingen så får de hjälp av Maddie att flyga med helikopter till ett av världens största flyktingläger. FN:s flyktinglistor säger att Solomons familj ska finnas där och de hittar Solomons fru och dotter. När Solomon får reda på att sonen är borta tappar han besinningen, dessutom släpps inte hans familj ut förrän det råder vapenvila. Solomon bestämmer sig för att ta Archer till den gömda diamanten. Archer behöver ytterligare hjälp av Maddie och berättar ännu lite mer om hur smugglingen går till och hur tullen i Monrovia hjälper till att göra smuggeldiamanterna legitima.

Maddie plockar med dem i presskonvojen. När konvojen stannar vid ett rebellöverfall hamnar de själva mitt i en eldstrid. De kraschar jeepeen in i djungeln och Archer, Solomon och Maddie fortsätter till fots. De hamnar hos Benjamin, en man som driver en skola och ett hem för forna barnsoldater. I denna lugna miljö kommer Archer och Maddie närmare varandra och de inser att de båda är

"actionjunkies".

Dagen därpå åker de till överste Coetzees läger i Benjamins bil. Väl i lägret säger Archer adjö till Maddie. Han och Solomon ska smita iväg på egen hand för att leta upp diamanten. Maddie är förgyrmas på Archer för att han lämnar henne.

Solomon och Archer springer iväg in i det land som kontrolleras av gerillan. På natten åker en gerillajEEP förbi och Solomon ser sin son vilket nästan får dem att bli fångade av milisen. När Solomon vill gå för att hitta sin son så utbryter en konfrontation mellan honom och Archer. Efter ett bråk där Archer övermannat Solomon skriker han att Archer kan lika gärna döda honom för utan hans son är han redan död.

Archer och Solomon börjar komma närmre varandra, när de kommit fram till gruvan och de ser att det finns väldigt många gerillamän där så begär Archer hjälp från översten som ska skicka helikoptrar dagen därpå i utbyte mot stenen. På natten smyger Solomon in i lägret för att leta efter sin son. När han hittar sonen skriker pojken att han inte känner denna man och Solomon tas till fånga. Då anländer överstens helikoptrar. I det våldsamma tumultet lyckas Solomon ha ihjäl gerilla-ledaren i ett våldsam utbrott samtidigt som Archer räddar Solomons son.

Solomon lyckas nå fram till sin son genom att återväcka gamla minnen och prata om familjen. De tar diamanten och tillsammans med Archer flyr de från de kvarvarande soldaterna. Archer ringer efter sin pilot som ska hämta dem uppe på en kulle. Archer som skadats av en kula bestämmer sig för att stanna kvar och se till att Solomon och hans son överlever och kan fly med planet och diamanten. Under tiden Archer väntar på att dö ringer han Maddie som befinner sig nånstans i Väst. Han ber henne hjälpa Solomon och säger att han är väldigt glad att de träffats. Han säger adjö och hon tar ett gråtmilt farväl. Archer säger att han är precis där han ska vara och kramar lite av Afrikas jord mellan sina fingrar.

Maddie och Solomon möts i London i samband med att Solomon träffar en diamantgrossist och lyckas få honom

att betala både för diamanten samt att se till att hans familj kommer till London. Maddie skriver sin artikel som får stort genomslag och Solomon berättar sin historia för den internationella grupp som arbetar för att stoppa "blodsdiamanterna".

Filmen avslutas med texttrutor som berättar att "2003 skrev 40 länder under ett upprop om att stoppa flödet av konfliktdiamanter men att illegala diamanter fortfarande hamnar på marknaden. Konsumenten måste insistera på att få köpa konfliktfria diamanter". "I Sierra Leone är det fred". "Det finns fortfarande 200 000 barnsoldater i Afrika".

Fakta från Amnesty

Det finns vissa aspekter av *Blood Diamond* där det finns mer ingående och insatt information att hämta via det pedagogiska material som Amnesty i USA har tagit fram för denna film. Det gäller framför allt information om barnsoldater samt global handel med konfliktdiamanter. Det materialet finns att ladda ner på samma sätt och ställe som denna, Svenska Filminstitutets, filmhandledning. Nedan i texten gör vi vissa hänvisningar till det amerikanska materialet. Ibland förklarar, ibland markerat med en asterix (*).

Kortfakta om Sierra Leone

Sierra Leone ligger i Västafrika mellan Guinea i norr och Liberia i söder och med kust mot Atlanten. Det bor strax över 6 miljoner människor i Sierra Leone. Ytan är ungefär lika stor som Irland, eller en sjundedel av Sverige. Huvudstaden heter Freetown.

Landet har varit en engelsk koloni och blev självständigt 1961. Det officiella språket är fortfarande engelska även om det endast talas av en minoritet. Istället är det mest gångbara språket Krio, ett kreolsk-engelskt språk som man kan höra i inledningen av *Blood Diamond* när Archer förhandlar med Commander Zero.

Sierra Leone är ett av världens fattigaste länder. Enligt FN-organet UNDPs årliga Human Development report från 2006 är det bara Niger som hamnar lägre på listan över levnadstandard. Det som kallas Human Development Index.

Landet visar nu en positiv trend efter det att inbördeskriget slutade 2002 även om det fortfarande är ett land med många hårt utsatta invånare.

Läs mer om landet och se bilder på: www.sierra-leone.org. Leta gärna efter motsägelsefulla bilder. Sierra Leones kust ser exempelvis ut som ett exotiskt turistparadis, med palmer och svepande stränder. En potentiell turistnäring som inte har kunnat blomma ut på grund av krig och oroligheter, åtminstone inte än.

Läs UD:s rapport om de mänskliga rättigheterna i Sierra Leone: www.manskligarattigheter.gov.se och klicka er vidare.

Sierra Leone ligger ju i Afrika. Det är världens näst största kontinent och naturligtvis innehåller den många variationer. Samtidigt är det kanske den kontinent som oftast klumpas ihop till en enhet.

• Precis som många andra länder i Afrika har Sierra Leone varit en engelsk koloni. Vilka andra länder har varit

under engelskt inflytande? Vilka andra europeiska nationer har varit närvarande i Afrika. Har Sverige?

Archer och afrikansk historia

Genom Archers bakgrund presenteras vi för en hel del av Afrikas historia. Om än i korta små meningsutbyten. När han träffar Maddie kastar de lite smädelse över varandra:

- American? Frågar Archer.
- Guilty, säger Maddie.
- Americans usually are, säger Archer.
- Says the white South African, kontrar Maddie.

Maddie antyder naturligtvis på Sydafrikas tidigare förtryck av svarta genom deras apartheid-system som avskaffades 1993. Archer berättar då att han är från Rhodesia. Maddie säger sarkastiskt att vi kallar det Zimbabwe nu.

Rhodesia var en gång områdena som idag heter Zambia och Zimbabwe. Det var när det var kolonier som styrdes av vita bosättare av främst engelskt ursprung. 1965 bröt de vita Rhodesianerna med England och bildade en egen stat. Det ledde till FN-sanktioner och krig med afrikansk frihetsrörelse. Det vi idag kallar Zimbabwe kom när landet blev helt självständigt och bytte namn 1980. Robert Mugabe som varit en av ledarna för frihetskampen kom till makten, där han sitter än idag. Archer berättar för Maddie varför han lämnade sitt hemland; "Jag lämnade inte Rhodesia, jag skickades iväg, till Sydafrika. Mamma blev våldtagen och skjuten, pappa halshuggen och upphängd i ladan". Även på senare tid har det varit oroligheter i Zimbabwe mellan vita och svarta invånare. Det är en aspekt på den komplexa problematik som råder i detta land med en galopperande inflation och starkt beskurna fri och rättigheter. Ett land där invånarna som en gång förtryckts av en koloniserande härskarklass nu hetsas att slå tillbaka.

Det finns ytterligare en intressant pusselbit i Archers bakgrundshistoria. Genom Maddies frågor får vi reda på att han tillhörde Sydafrika-arméns 32:a bataljon. (En fin liten detalj i filmen *Blood Diamond* är hur de etablerar vilken luttrad soldat Archer verkligen är. Så fort han får chansen att samla krafter, faller han i sömn direkt. Han gör det i bilen på väg till översten, i helikoptern med Maddie, och så vidare)

I militära kretsar är 32:a bataljonen en legendarisk stridsgrupp som enligt åtskilliga rapporter och böcker räknas till en av de mest kompletta, mest aggressiva och framgångsrika bataljoner någonsin. Kanske den grupp som tillbringat mest tid bakom fiendelinjer, erfarenheter som födde deras våldsamma taktik. De bildades 1975 av en sydafrikansk överste för att strida i Angola och upplöstes i början av 1990-talet. Även om det var en bataljon som leddes av många vita officerare (ofta från olika länder, anlitade som legosoldater) var det en grupp med många svarta soldater och utan rasistiska förtecken. De stred för UNITA-gerillan, vars våldsamma ledare var Jonas Savimbi. När Savimbi förlorade presidentvalet 1992 återupptog han striderna mot regeringen och finansierade detta genom att sälja olagligt skördade diamanter till De Beers Corporation (Källa: Wikipedia). Något som antagli-

gen skedde med hjälp av legosoldater från den nu upplösta 32:a bataljonen.

- Fråga klassen vad de vet om Afrika. Låt eleverna beskriva Afrika med associativa ord och sedan fundera kring vad det är för bild de har av denna stora kontinent. Var det något i filmen som överraskade dem när det gäller Sierra Leones landskap eller samhälle?

Filmens karaktär

På bilden ovan ser vi tre av filmens huvudkaraktärer som alla fått symbolisera olika saker (eller stereotyper). Vi har Archer - smugglaren, Maddie - västvärldens dåliga samvete och Solomon - den utnyttjade och fattiga afrikanen. De är tre olika människor som träffas och som inser att de behöver varandra för att få det de söker. Solomon inser att han behöver Archer och Maddie för att kunna hitta och få tillbaka sin familj. Archer behöver Solomon och Maddie för att hitta den stora diamanten som ska ge honom de pengar han behöver. Maddie behöver Archer och Solomon för att kunna skriva sin avslöjande artikel i hopp om en förändring och få känna sig nyttig. Det är en intressant komplexitet i deras relation att deras individuella önskan denna gång resulterar i något mer än en personlig vinning (även om det uppnås också). Deras beteende visar vilken tunn linje som ibland skiljer de goda avsikterna från egoism. Maddie berör flera gånger den problematik som finns inbyggd i hennes jobb. Tillspetsat och förenklat kan man säga att hon får betalt för att utnyttja/utforska andras lidanden. Precis som Archer förmedlar hon något från det fattiga Afrika som de rika i väst vill ha. Maddie drivs visserligen av något annat än personlig vinning men tänk om Archer hade använt alla sina pengar från diamantsmugglingen till att finansiera skolor eller förhindra aids. Vad hade det inneburit för hur vi ser på det han håller på med i jämförelse med Maddies arbete? Maddie är på samma gång desillusionerad och hoppfull. Hon säger till Archer om hennes artikel om Solomon, "du tycker jag utnyttjar hans sorg. Jag är trött på att skriva om offer men det är allt jag kan göra. Jag kan inte skriva den verkliga historien för jag har ingen som kan kliva fram och berätta den. Ingen som känner till den verkliga historien skulle köpa

"blods diamanter".

När Solomon frågar Maddie om hennes artikel kommer få folk att reagera och komma till Sierra Leone för att hjälpa till att få stopp på eländet svarar Maddie, "antagligen inte".

- Krigsreportrar hamnar många gånger i konflikt med sig själva. De är trots allt "turister" i eländet, hemma väntar en annan verklighet. Krig, mord och misär är bara ett jobb. Om en reporter dessutom börjar förlora tron på att det de rapporterar faktiskt spelar någon roll är det naturligtvis lätt att börja tvivla. För en fördjupning av den här problematiken och ytterligare en bild av en konflikt i Afrika använd gärna kortfilmen *Den sista hunden i Rwanda* som finns att beställa via Svenska Filminstitutet och som handlar om två journalister på resa genom de blodiga resterna av Rwanda och hur de manipulerar bilder för att få bästa effekt. Diskutera hur långt som är tillåtet att gå för att göra gott. Får en krigsreporter friser sanningen för att få personer långt bort att bry sig? Var går gränsen?

- I mediavärlden och i mediekritik brukar man ofta tala om det som är på Agendan (the Agenda setting theory). Det är tanken att massmedia varje dag måste ta ett beslut om vilka nyheter som ska sällas bort och vilka som ska prioriteras. Ämnen som inte står högt på agendan har svårt att nå fram. Något som ofta brukar debatteras i samband med mindre konflikter i länder "långt bort". Även där är Rwanda ett bra exempel. När media levererade starka bilder och valde att visa dem reagerade omvärlden. Jämför gärna med hur bilder genom åren fått betydelse. (Avrättningen av den bakbundna FNL-soldaten mitt på öppen gata i Saigon, bilden av studenten framför stridsvagnarna på Himmelska fridens torg, etc...)

- På det personliga planet, vad tror ni driver Maddie och hennes kompanjoner? Och hur hittar de sätt att förhålla sig till vad de ser? Finns det andra yrken, kanske på hemmaplan, som måste agera på ett liknande passionerat men ändå distanserat sätt?

Blood Diamond är en film där inga av huvudkaraktärerna egentligen genomgår någon stor förvandling (som annars är brukligt i filmer). De är personer som agerar efter de förutsättningar de ställs inför. Det gäller också Archer även om hans uppoffring i slutet av filmen skulle kunna tolkas som att han är en hård man som har mjuknat. Samtidigt tar han beslutet att stanna kvar och hjälpa Solomon när han inte längre har något val. Han ger Maddie och Solomon chansen att få det de vill ha när han inte längre ser någon möjlighet att överleva och själv sälja diamanten. Det går också att argumentera för att Archer faktiskt får det han vill till slut ändå. Under hela filmen har man antytt att Archer egentligen inte har någon plan för vad han ska göra med sina pengar. Han säger till Solomon att han antagligen aldrig kommer att bilda familj. Han säger att han vill bort från Afrika samtidigt som det mellan honom och överste Coetzee verkar finnas en outtalad gemenskap om att de faktiskt aldrig kommer att lämna Afrika. De säger till varandra "T.I.A" - This is Africa. Hur illa det än är så är det här deras hem och det är här de vill vara, och i sinom tid dö. När Archer i slutet av filmen sitter och tittar ut över den vackra solnedgången och smular lite av Afrikas jord mellan sina fingrar samtidigt som han har bidragit till att hjälpa Afrika och afrikaner, är det kanske så att han faktiskt får precis det han vill.

Även Solomon och Maddie får sina belöningar. Maddie får sin sensationella artikel. Solomon får sin familj och pengar.

- Tycker ni att det är ett problem att alla får något för sin insats? Vi får aldrig reda på vad Solomon gör med pengarna eller om han ens tar emot dem. Kanske byter han stenen enbart mot sin familj. Spelar det någon roll om han hade tagit pengarna för egen räkning?

Solomon säger desillusionerat att även om de vita vill ha

våra diamanter "varför måste vi afrikaner döda varandra". Och Archer säger till Maddie "Du kommer hit med din laptop och tror du ska förändra nå't, men du är också med på allt det här. Det är fina amerikanska flickor som du som köper diamanter för att de vill ha sina fina bröllop och de får reda på dem genom fina reklamsidor i politiskt korrekta tidningar som den du skriver för".

- I dessa två citat finns stora frågor om vilken uppgift och ansvar vi har som individer för det vi själva utsetts för och det som andra utsetts för. Solomon verkar mena att det delvis går att ställa afrikanerna själva till svars för eländet. Utveckla gärna den tanken ur olika perspektiv. Och när det gäller det andra citatet, vilket ansvar har vi själva som medborgare och konsument?

Konflikter kring naturresurser *

Filmen *Blood Diamond* behandlar handeln med illegala diamanter som finansierar krig och våldsamheter. Händelserna i Sierra Leone är inte unika. Från kolonial exploatering till moderna konflikter i Afrika, Sydostasien, Latinamerika, Mellanöstern och de forna Sovjetstaterna har naturresurser utnyttjats, förstörts och skördats genom krig och fattigdom.

Några exempel på det är timmerkonflikten i Kambodja och oljekonflikten i Nigeria. De här kan man läsa mer ingående om i det gedigna pedagogiska material som Amnesty tagit fram i samband med *Blood Diamond*.

- Diamanter är värda mycket pengar. Varför? Handlar det enbart om att många människor gillar att smycka sig med saker som glittrar? Diamanter är i övrigt inte något vi behöver. Visserligen är det ett av världens hårdaste material, men de diamanborrar som används i industrin framställs industriellt genom en metod som svensken Baltzar von Platen en gång uppfann åt ASEA. Diskutera gärna hur saker och ting får ett värde. Hur det plötsligt i vissa tider blir

populärt och dyrt med sådant som tidigare varit rena bruksföremål? Exempelvis det inrednings och 50-talsintresse som funnits i början av 2000-talet i Sverige där vardagsserviser från förr blivit heta samlarobjekt. Har eleverna själva något som de värderar väldigt högt och varför?

FN

I filmen *Blood Diamond* ser vi vid flera tillfällen FN-personal skymta förbi. Dels när Solomon försöker lokalisera sin familj genom FN's förteckning över namn på flyktingar och dels när han är på vandring med Archer och de ser hur FN fördelar mat till de vandrande flyktingsskarnorna.

- Be eleverna undersöka hur FN är uppbyggt och opererar i den här typen av krissituationer?

Barnsoldater, smuggling, konfliktdiamanter

För information kring dessa ämnen hänvisar vi gärna till Amnesty's handledning.

Avslutning

Ett talesätt som var vanligt i Freetown i Sierra Leone under konflikten löd på språket Krio:

IF YU DE KÓL DÓG, YU NÓ FÓ HOL TIK och betyder ungefär ropa inte på en hund när du har en käpp i handen. Diskutera gärna betydelsen av det ordspråket i relation till filmens konflikter.

Övrigt

Även i litteraturen har krig, diamantsmuggling och Sierra Leone figurerat, ett känt exempel är Graham Greens bok *Hjärtpunkten* som utspelar sig under andra världskriget.

Produktionsuppgifter

Producenter: Paula Weinstein, Edward Zwick, Marhsall Herskovitz, Graham King, Gillian Gorfil

Manus: Charles Leavitt

Regi: Edward Zwick

Foto: Eduardo Serra

Musik: NAS - sången "Shine on them "

I rollerna

Leonardo DiCaprio - Archer

Jennifer Connelly - Maddie

Djimon Hounsou - Solomon

Jimi Mistry - Nabil

David Harewood - Captain Poison

Arnold Vosloo - Överste Coetzee

Michael Sheen - Simmons

Tekniska uppgifter

Längd: 2 tim 23 minuter

Format: Cinemascope

Ljud: Dolby SR, SRD, DTS, SDDS

Censur: Från 15 år

Svensk premiär: 2 mars 2007

Distribution

Sandrew Metronome, Box 5612, 114 86 Stockholm Tel 08-762 17 00, fax 08-10 38 50 www.sandmet.com

Redaktion: Andreas Hoffsten, Barn & ungdom, Svenska Filminstitutet, augusti 2007

